

KANSANTieto

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkiston

N:o 11

kyselylehti

1939

65. Miten kansa vastaanotti uudet elämänmuodot?

1800-luvun jälkipuoliskolla ja osin vielä tämän vuosisadan alussa maalais-yhteiskuntamme koki perinpohjaisen murroskauden: ikivanha talonpoikauskulttuuri joutui uudenaikaisen sivistyksen ja uusien viljelys- ja elintapojen kanssa kosketuksiin laajalla rintamalla. Millä mielellä uutuudet otettiin vastaan, miten helposti tai vaikeasti siirtyminen vanhasta uuteen ja vieraaseen tapahtui? Eri yhteyksissä näitä seikkoja on kyllä merkitty muistiin, mutta tuo merkillinen vaihekausi kaipaa vielä lisävalaistusta varsinkin kansanpsykologian kannalta. "Kansantiedon" lukijoita pyydetään tutkijoita auttamaan ja kuvailemaan, miten tuo läpimurto tapahtui kunkin kotiseudulla. Opastukseksi esitämme eräitä kyselyitä.

1. Miten suhtauduttiin uusiin viljelystapoihin ja -kasveihin: perunan, kauran ja kylvöheinän, myöhemmin juurikasvien viljelykseen? Mitä ajateltiin apulannoituksen käyttämisestä? Mitä sanottiin

uusien maanviljelyskoneitten, kuten rauta-auran, kylvö- ja niittokoneen, hevosharavan, hevoskiertoisen puimakoneen yms. käyttämisestä? Millainen oli luonteeltaan ja tavoiltaan se kylän isäntä, joka ensimmäiseksi otti tällaisia uutuuksia käytäntöön? Seurasivatko toiset pian esimerkkiä, vai odottivatko? Kuultiinko halveksuvia lausuntoja?

2. Vaatetuksessa tapahtui myös suuria muutoksia. Mitä sanottiin, kun nähtiin kylässä ensimmäinen uusimuotisiin vaatteisiin pukeutunut henkilö? Mitä sanottiin esim. kun otettiin käytäntöön tarkkikaulukset ja kalossit, kun ruvettiin käyttämään alushousuja, sekä miehet että varsinkin naiset? Entä kun miehet rupesivat käyttämään lyhyeksi leikattua tukkaa? Tehtiinkö pilkkalauluja, ensin uudesta muodista, sitten myöhemmin vanhasta? (Kellomoukat, pöksyt, soukat jne.).

3. Kuinka ja mihin aikaan uusi rakennustapa pääsi valtaan? Mitä sanottiin, kun kylään ilmestyi ensimmäinen pärekatto, ensimmäinen talo maalattiin päältä, ikkunoita suurennettiin, lasikuis-teja tehtiin, tapetit pantiin seiniin, permannot maalattiin, kaakeliuuni tehtiin jne.? Mistä oli saatu esikuva; sukulais-tenko välityksellä, uuden miniänkö tai vävyn kautta jne.?

Ruvettiinko väheksymään ja häpeämään vanhoja asuin- ja ym. huoneita? Hävittivätkö isännät rakennuksiaan ja siirtyivät uusiin vain vastahakoisesti, lasten pakotuksesta? Jäivätkö vaarit ja muorit itsepintaisesti asumaan vanhoihin rakennuksiin?

Siirryttiinkö samaan aikaan uudenai-kaisiin huonekaluihin? Kuinka ja milloin sorvatut ja puleeratut huonekalut pääsivät muotiin? Mitä niistä sanottiin? Ruvettiinko halveksumaan vanhoja huonekaluja? Nostettiin arkut vinnille, kaapit vajaan, ryijyt yms. pantiin näkyvistä sänkyvaatteitten joukkoon?

4. Kuinka suhtauduttiin kouluihin? Kuvaavia kertomuksia siitä, kuinka vanhempi polvi pilkkasi koulunkäyntiä. Millä mielellä katsottiin kylän ensimmäistä opettajaa? Kun jonkin talon poika lähetettiin kouluun, vaikka vain kirkonkylän kansakouluun, toiko hän

mukanaan kotiinsa uusia tapoja, uusia katsomuskantoja?

5. Miten suhtauduttiin sanomalehtien tilaamiseen ja lukemiseen? Minkälaiset isännät niitä etupäässä tilasivat? Pilkat tiinko henkilöä, joka tilasi useampia sanomalehtiä? Kokoonnuttiinko taloon, johon lehtiä tuli, kuulemaan, kun joku luki niitä ääneensä? Kirjoiteltiinko kyläs-
tänne lehtiin uutisia ja kuka kirjoitti?

6. Millä tavalla suhtauduttiin yleensä maallisten kirjojen lukemiseen? Oliko kylässänne henkilöitä, jotka ostivat kirjoja? Millaisia kirjoja? Opetteliko joku vieraita kieliä? Tunnetteko tapauksia, että jonkun isännän tai pojan täytyi salassa lukea maallisia kirjoja, kun vaimo tai vanhemmat eivät sitä olisi sallineet? Pidettiinkö maallisten kirjojen lukemista syntinä?

7. Milloin kylässänne alettiin pitää iltamia ja arpajaisia? Minkä hyväksi tulot käytettiin? Olivatko niissä vanhatkin mukana, vai välttivätkö niitä ja pitivät syntinä? Miten suhtauduttiin, kun kylässä pidettiin valistuspuheita ja esitelmiä? Kävivätkö vanhatkin mielellään kuulemassa? Luultiinko ensin, että esitelmä- ja puhetilaisuudet olivat hartaus- tilaisuuksia, joissa muka selitettiin sanaa ja joihin tultiin virsikirja kainalossa?

8. Kertokaa, miten raha tuli yleiseksi. Mistä sitä saatiin? Milloin alettiin rahaa viedä pankkeihin? Onko kuvaavia kertomuksia siitä, miten vanhempi polvi ei uskonut rahojaan pankin haltuun? Kuinka ja milloin palvelusväen palkkauksessa rahapalkka sai enemmän

sijaa? Milloin esim. alettiin palvelusväen rahapalkka maksaa säännöllisesti kuukausittain tai viikoittain?

9. Tapahtuiko kylässänne ja mihin aikaan sellainen muutos, että isäntäväki rupesi syömään omassa kamarissaan ja palvelusväki erikseen? Mikä sen aiheutti? Vähienkö isäntäväen vaikutusvalta palvelusväkeen? Miten se ilmeni? Kuinka tyttöjen ja poikien seurustelu muuttui? Jatkuiko luhtielämä? Jos ennen olivat miehet ja naiset käyneet yhdessä saunassa, muuttuiko tapa ja mihin aikaan? Voitteko esittää esimerkkejä, että sukupuolihäveliäisyys olisi lisääntynyt? — Onko merkkejä siitä, että ruvettiin pilkkaamaan perheitä, joissa oli paljon lapsia? Oliko muka herraskaisempaa, kun oli vähemmän lapsia? Pääsikö vallalle halu ja keinot estää lapsien syntyminen?

10. Miten valtiolliset mielipiteet, siis puolue-elämä, alkoi kylässä ilmetä? Kuvaillakaa aikaa ennen ensimmäisiä valtiollisia vaaleja. Toiko puolue-elämä eripuraisuutta isäntäväen ja palvelusväen välille, isäntien omaankin keskuuteen? Miten isäntien ja torpparien suhteet muuttuivat? Miten arvosteltiin, kun joku kansan omasta keskuudesta tuli puoluepuhujaksi tai kansanedustajaksi?

Älkää vastatko ylimalkaisesti, ei varsinkaan ilman muuta kysymyksiin myöntäen, vaan kertokaa kuvaavia tapahtumia ja mainitkaa henkilöt ja paikkakunnat. Tutkijat haluavat erikoisesti kuulla, miten *perusteltiin uusien esineitten ja tapojen vastustamista ja miten niitten käytäntöönottoa puolustettiin.*

E. A.